

Motion till riksdagen

1988/89:N374

av Hadar Cars m. fl. (fp)

Fri handel

1. Inledning

Frihandeln var en av liberalismens nydaningar. Målet med frihandeln är att genom internationell arbetsfördelning öka produktionen och sänka priserna. Frihandeln leder till ökad konkurrens och därmed till fortlöpande kostnadspress. Den gör det möjligt även för mindre länder att utnyttja stordriftens fördelar.

En avgörande förutsättning för det välstånd vi har i Sverige är att frihandeln bevaras och förstärks. Mer än hälften av allt som svensk industri tillverkar säljs på export, huvuddelen till Västeuropa. Sverige har också en omfattande tjänsteexport. Skulle den svenska exporten drabbas av ökade handelshinder fick vi snabbt en försämrad ekonomi och stigande arbetslöshet.

Också importen är väsentlig för vår välfärd. Den förser oss med energi och andra råvaror, med maskiner, datorer och insatsvaror till våra industrier och kontor och med en mängd konsumentvaror som vi behöver och värdesätter. Utan en fri import skulle näringslivet inte kunna behålla och utveckla sin konkurrenskraft. För oss alla som konsumenter innebär frihandeln att vi får både större valfrihet och mera för våra pengar.

Frihandeln är således grunden för en stark svensk ekonomi. Dess principer utvecklades i kampen mot merkantilism och en av konservativa krafter styrd protektionism. Senare blev också socialismen med sin starka betoning av planekonomi en motståndare till frihandel.

Socialdemokraterna har länge haft en ambivalent inställning till frihandel. Det är därför glädjande att regeringen övergivit motståndet mot en fullständig avreglering på tekområdet. Vi återkommer till detta nedan.

2. Nyprotektionism

De flesta västeuropeiska stater har i och med EG:s och EFTA:s uppkomst kraftigt reducerat sina genomsnittliga tullnivåer. Inte bara Västeuropa utan också bl.a. USA och Japan har minskat sina tullar som resultat av förhandlingar och överenskommelser inom GATT.

Å andra sidan har försöken att begränsa importen via icke-tariffära handelshinder, som t.ex. kvoter, s.k. frivilliga importbegränsningar, krångliga tullförordningar, märkningskrav och diskriminerande offentlig upphandling, blivit allt vanligare.

Innebörden av de ovan nämnda frivilliga exportbegränsningarna är att de fattiga länderna tvingas åta sig att inte exportera mer än en viss angiven kvantitet till industriländerna. Dessa behövs då inte höja sina tullar utan kan utåt framstå som frihandelsvänliga. Bördan att administrera protektionismen har i stället lagts på de fattiga ländernas axlar. Den fria handelns betydelse för u-länderna utvecklas i folkpartiets partimotion om biståndet.

Det kan således se ut som om den gamla frihandelsargumentationen under senare år dragit det kortaste strået gentemot protektionismens falska förespeglningar om minskad arbetslöshet och en förbättrad bytesbalans. De protektionistiska strömningarna har dessutom tagit sig uttryck i "nya" och svåridentifierbara former för att det land som tillämpar protektionismen skall undgå handelspolitiska vedergällningar.

Även om protektionismen är skadlig också för det samhälle som tillämpar den, kan den gynna enstaka påtryckningsgrupper. Dessa försöker därför ofta vinna gehör för en, för dem själva, gynnsam protektionistisk politik. Protektionismen skadar dock samhället som helhet, då varje krona som gruppen "tjänar" kostar övriga medborgare totalt sett mera. Ju fler påtryckningar som regeringar ger efter för, desto mindre blir den totala kaka som samhället får kvar att dela på.

3. Svensk handelspolitik

Sveriges importrestriktioner har gradvis reducerats under efterkrigstiden. Det är i huvudsak ett resultat av dels de överenskommelser Sverige varit med att träffa inom ramen för GATT, dels Sveriges medverkan i det Västeuropeiska frihandelsområdet.

Den nu pågående GATT-rundan, den s k Uruguay-rundan, har som mål att ytterligare reducera tullar och andra hinder mot en friare världshandel. En av de viktigare uppgifterna för den pågående Uruguay-rundan är att bryta trenden mot allt fler bilaterala handelsavtal. Förhandlingarna omfattar denna gång också den för Sverige viktiga frågan om frihet för handeln med tjänster. Mötet i Montreal var dock ett misslyckande. Men slutsatsen av detta får inte bli att våra ansträngningar minskas. Tvärtom måste de öka så att slutresultatet blir positivt.

EG:s beslut att till utgången av år 1992 upprätta en inre marknad inom vilken människor, varor, tjänster och kapital skall kunna röra sig fritt är av största betydelse också för Sveriges del. I en partimotion om Europeiska Gemenskapen redovisar folkpartiet sina synpunkter och förslag i denna sak.

Sveriges handelspolitik är i många avseenden en politik för ökad handel. Men inom några områden för Sverige en politik med klart protektionistiska drag. Det gäller teko- och jordbruksområdena.

Dessa områden skall här belysas.

3.1 Tekopolitiken

I budgetpropositionen hävdas att tekopolitiken inleddes 1970. I själva verket inleddes den 1968, då Sverige införde den första kvantitativa restriktionen (kvoten) på T-shirts från Hongkong. Nu, över 20 år senare, kan vi konstatera, att det enda bestående resultatet av hela den 20-åriga tekopolitis-

ka eran är uppskattningsvis 40 miljarder kronor i välfärd förlust och en svensk tekoindustri som helt säkert skulle varit konkurrenskraftigare tekopolitiken förutan än vad den nu är.

De oerhörda kostnaderna för tekopolitiken består företrädesvis av de fördyringar av kläder och textilvaror, som åsamkats genom kvoteringarna av importen från till slut över 30 länder (u-länder och statshandelsländer).

Konstaterandet att tekoindustrin skulle varit i ett bättre läge all tekopolitik förutan finns det många belägg för. Det viktigaste bland dessa är iakttagelsen att de främsta svenska tekoföretagen präglas av marknadsanpassning, dvs. de har låtit marknadens förväntade krav leda till förändringar i den egna verksamheten.

Andra viktiga iakttagelser utgörs av de jämförelser som kan göras med andra länder, vars tekoindustri av olika skäl kan konstateras vara utsatt för hårdare konkurrens än Sveriges.

Dansk tekoindustri och framför allt schweizisk tekoindustri har i en hårdnande konkurrenssituation (Schweiz har över huvud taget inga kvantitativa importrestriktioner) klarat sig jämförelsevis bättre än den svenska industrin, trots att de har ett kostnadsläge, som i vart fall för Schweiz vidkommande vida överstiger det svenska. Schweizisk tekoindustri svarar idag för en större andel av den schweiziska samlade industriproduktionen än vad svensk tekoindustri gör för den svenska.

I industriellt avseende har den svenska tekopolitiken sammantaget endast lett till att omstruktureringsfasen blivit onödigt utdragen. I stället för att sätta in åtgärder för att underlätta omstruktureringen och satsa på omställningsbidrag etc. har pengar satsats på att upprätthålla verksamheter som inte på sikt haft någon kommersiell motivering, dvs. fyllt sin plats på marknaden.

Den allvarligaste följden av den bedrivna tekopolitiken är emellertid inte att svenska konsumenter drabbats av en tekopolitiskt betingad indirekt "beskattning" eller att den svenska tekoindustrins marknadsanpassning försenats, utan att tekoexporterande u-länders industriproduktion hållits tillbaka. De uteblivna exportinkomsterna som dessa u-länder gått förlustiga kan aldrig ersättas.

Det är den bittraste slutsatsen man tvingas dra när nu en omprövning av tekopolitiken äntligen skett inom det socialdemokratiska partiet, även om den är betingad av "den tredje vägens" misslyckande att bryta Sveriges, i jämförelse med omvärlden, oacceptabla inflationsutveckling.

Vad som nu är viktigt är att alla politiker i Sverige lär sig två saker utifrån den i stort sett misslyckade tekopolitiken. Det är dels att man har ett övergripande ansvar som företrädare för oorganiserade intressen, och inte får falla till föga för krav från intressegrupper som strider mot vad som långsiktigt är nödvändiga samhällsförändringar, dels att man skall ha is i magen och inte acceptera konservativa protektionistiska krav.

Ett brev, skrivet av New Yorks guvernör Martin Van Buren 1829, åskådliggör den andra av dessa två viktiga lärdomar.

"Till president Andrew Jackson

Kanalsystemen i vårt land hotas av utbredningen hos en ny form av transporter som kallas 'järnvägar'. Den federala regeringen måste bevara kanalerna av följande skäl:

1. Om kanalfartyg undanträngs av 'järnvägar' kommer allvarliga sysselsättningsproblem att bli resultatet. Kaptener, kockar, förare, stall-drängar, reparatörer och slussvakter kommer att utlämnas utan möjligheter att försörja sig, för att inte nämna alla de farmare som nu ägnar sig åt att odla hö till hästarna.
2. Båtbyggare kommer att drabbas och de som tillverkar bogserlinor, piskor och seldom lämnas helt på bar backe.
3. Kanalbåtarna är av utomordentlig vikt för Förenade Staternas försvar. I händelse av de väntade problemen med England är Erie-kanalen den enda vägen vi överhuvudtaget har för att upprätthålla den försörjning som är så viktig för att utkämpa ett modernt krig."

Folkpartiet har i många år drivit kravet att teko-restriktionerna bör avskaffas. De fördyrar för alla konsumenter och särskilt för barnfamiljerna. Flera forsknings- och utredningsrapporter har slagit fast att handelspolitiken inte kan användas som medel för något försörjningspolitiskt mål inom teko-området och att en vanlig svensk barnfamilj skulle tjäna mellan 1 000 och 1 500 kr på billigare kläder (vilket motsvarar ca 3 000 kr före skatt).

Det är oförståeligt varför de svenska konsumenterna och textilarbetarna i tredje världen skall behöva vänta i ytterligare nästan tre år innan gränshindren avskaffas. Det är visserligen sant att det sk multifiberavtalet MFA IV löper ut i juli 1991, men ingenting hindrar att Sverige häver gränshindren tidigare. Vi anser att så kan ske med omedelbar verkan.

3.2 Jordbruks- och trädgårdsnäringen

Ingen handel är så reglerad och i hög grad föremål för protektionistiska åtgärder som den med jordbruks- och trädgårdsprodukter. Internationell handel har främst blivit en handel med överskottsprodukter, som ofta utbjuds på marknaden till priser som ligger långt under vad det kostar att producera varorna. Sveriges export av livsmedel skiljer sig härvidlag inte nämnvärt.

För det svenska folkhushållets del innebär den förda politiken att vi som konsumenter får betala ett väsentligt högre pris för våra livsmedel än om vi tillät ökad import. För länder med naturliga förutsättningar att producera bra livsmedel till låga priser leder protektionismen på världsmarknaden till att de inte kan utnyttja sina konkurrensfördelar. Till de länder som drabbas hårt hör bl.a. Argentina – ett land som kämpar med stora bytesbalanssvårigheter.

Det finns således skäl att pröva nya vägar för svensk jordbrukspolitik. Med hänsyn till den struktur som råder på världsmarknaden för livsmedelsprodukter är ett totalt slopande av det svenska gränsskyddet för närvarande inte ett realistiskt alternativ. Fördriktningen i jordbrukspolitikerna är dock väsentlig och Sverige bör aktivt arbeta för en ökad avreglering.

I Uruguay-rundan har man för första gången i en GATT-förhandling inkluderat handeln med jordbruksprodukter och andra livsmedel. Det är väsentligt att Sverige i dessa förhandlingar tillhör de pådrivande staterna och genom konstruktiva förslag bidrar till ett breddat handelsutbyte också på dessa varor.

Den svenska handelspolitiken med avseende på frukt och grönsaker har i stor utsträckning präglats av producentintressena. Konsumenternas behov och önskemål har inte i tillräcklig utsträckning fått genomslag.

Regeringen föreslog under hösten 1988 att den nuvarande importregleringen i fråga om äpplen och päron skulle avvecklas för att ersättas med en tull för färska äpplen och päron. Det var i och för sig glädjande att regeringen föreslog att importregleringen skulle avskaffas, men oförsvarbart att föreslå införandet av tull.

De svenska konsumenterna gynnas inte av handelshinder mot frukt och grönsaker. Stråvan bör vara att konsumenterna i ökande utsträckning fritt skall få välja varor efter vars och ens önskemål och ekonomi. Enligt vår uppfattning är tiden inne att vända trenden och minska och på sikt helt avskaffa de svenska hindren mot import av frukt och grönsaker.

En sådan inriktning av politiken utesluter inte att staten genom anslag, t.ex. i form av generösa röjningsbidrag, underlättar för de svenska producenterna att genomföra en nödvändig omställning.

4. Kostnadsberäkningar av handelspolitiska skyddsåtgärder

Trots att handelshindrens effekter – dvs. kostnader – för konsumenterna är betydande, saknas oftast beräkningar av dessa kostnader i utredningsförslag och propositioner. Regeringens proposition angående bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om tull för äpplen och päron var inget undantag härvidlag.

Folkpartiet har tidigare föreslagit att statens pris- och kartellnämnd, numera pris- och konkurrensverket, dels ges i uppdrag att utveckla metoder för att kostnadsberäkna olika typer av handelspolitiska skyddsåtgärder, dels rutinmässigt tillställs förslag om skyddsåtgärder för sådana kostnadsberäkningar. Vi återkommer nu med det förslaget.

Hemställen

Med anledning av det anförda hemställes

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om Sveriges uppgift att inom Uruguay-rundans ram verka för ett breddat handelsutbyte med jordbruksprodukter och andra livsmedel,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om avreglering av handeln med frukt och grönsaker,¹]

2. att riksdagen beslutar avskaffa samtliga handelsrestriktioner inom tekoområdet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om kostnadsberäkning av handelspolitiska skyddsåtgärder.

Stockholm den 25 januari 1989

Mot. 1988/89

N374

Hadar Cars (fp)

Gudrun Norberg (fp)

Christer Eirefelt (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Lars De Geer (fp)